Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa zriaďuje Fond na spravodlivú transformáciu

[COM(2020) 22 final – 2020/0006 (COD)]

Zmenený návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde a rozpočtové pravidlá pre uvedené fondy, ako aj pre Fond pre azyl a migráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj na riadenie hraníc a víza

[COM(2020) 23 final – 2018/0196 (COD)]

(2020/C 311/08)

Spravodajkyňa: **Ester VITALE**

Pomocný spravodajca: **Petr ZAHRADNÍK**

Konzultácia	Rada Európskej únie, 23. 1. 2020
	Európsky parlament, 29. 1. 2020
Právny základ	článok 175 tretí odsek a článok 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie
Príslušná sekcia	sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť
Prijaté v sekcii	13. 5. 2020
Prijaté v pléne	10. 6. 2020
Plenárne zasadnutie č.	552
Výsledok hlasovania	210/1/5
(za/proti/zdržalo sa)	

1. **Závery a odporúčania**

1.1. EHSV je hlboko presvedčený, že Fond na spravodlivú transformáciu (FST) predstavuje prvý konkrétny nástroj, ktorý prispeje k splneniu veľmi ambiciózneho cieľa dosiahnuť do roku 2050 uhlíkovú neutralitu, a že tento nástroj je v súlade s európskou zelenou dohodou.

1.2. EHSV vyjadruje znepokojenie nad tým, že plánované investície do spravodlivej transformácie nezodpovedajú ambicióznej zelenej dohode Európskej komisie, a domnieva sa, že by sa mali získať ďalšie zdroje navýšením viacročného finančného rámca, a to buď zavedením nových vlastných zdrojov alebo zvýšením príspevku členských štátov. EÚ musí preukázať takú úroveň ambícií, ktorá bude zodpovedať výzvam spojeným s bojom proti zmene klímy. Na tento cieľ musí vyčleniť v priemere 40 % svojho celkového rozpočtu (VFR 2021 – 2027).

1.3. EHSV odporúča presnejšie špecifikovať finančný rámec pre FST, keďže podľa návrhu je zaručených len 30 miliárd EUR a zvyšok spočíva na dobrovoľnom rozhodnutí členských štátov. EHSV nie je presvedčený o tom, že finančný rámec je založený na konzervatívnom prístupe a vopred stanovených podmienkach.

1.4. EHSV si uvedomuje, že úspech FST (a celého investičného plánu pre udržateľnú Európu) závisí od nového partnerstva medzi súkromným a verejným sektorom, pokiaľ ide o financovanie, ako aj o spoločnú zodpovednosť. Mal by sa uzavrieť nový pakt medzi verejným a súkromným sektorom, ktorý by zahŕňal všetkých aktérov z hospodárskej, sociálnej aj environmentálnej sféry a vymedzoval financovanie a spoločnú zodpovednosť. Keďže európska zelená dohoda si vyžaduje obrovské finančné prostriedky a spoločné rozpočtové zdroje EÚ sú dosť obmedzené, úloha súkromného sektora bude podstatná. Mimovládne organizácie by mali pomáhať usmerňovať využívanie FST takým spôsobom, ktorý umožní plne zahrnúť všetky skupiny spoločnosti a ktorý ide ruka v ruke so zlepšovaním prístupu pre osoby so zdravotným postihnutím a starších ľudí.

1.5. EHSV súhlasí s holistickým prístupom, ktorý zahŕňa hospodársky, priemyselný, technologický a sociálny rozmer prechodu na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo za účasti miestnych aktérov, sociálnych partnerov a mimovládnych organizácií. Sociálni partneri musia byť zapojení do vypracúvania a realizácie politík a stratégií na dosiahnutie spravodlivej transformácie. Odborové zväzy by mali byť prítomné vo všetkých fázach procesu spravodlivej transformácie s cieľom chrániť záujmy pracovníkov na rôznych úrovniach.

1.6. EHSV dúfa, že do dialógu medzi Európskou komisiou a členskými štátmi v súvislosti s európskym semestrom budú aktívne a podstatnou mierou zapojení sociálni partneri a mimovládne organizácie.

1.7. EHSV oceňuje, že plány spravodlivej transformácie územia a prípadné osobitné programy budú sledovať monitorovacie výbory s rovnakými pravidlami, ako sú pravidlá stanovené vo všeobecnom nariadení pre európske štrukturálne a investičné fondy.

1.8. EHSV odporúča, aby do plánov spravodlivej transformácie územia a prípadných osobitných programov FST boli v plnom rozsahu a podstatnou mierou zapojení sociálni partneri a mimovládne organizácie.

1.9. EHSV veľmi oceňuje flexibilitu v pravidlách štátnej pomoci a očakávané implicitné dôsledky, ktoré by mali odrážať aj význam zelenej dohody, najmä v členských štátoch a regiónoch s vysokou uhlíkovou náročnosťou a rozvinutým uhoľným priemyslom. Štátna pomoc, najmä ekologická štátna pomoc, by mala pomáhať pri prechode na ekologickejšie a inkluzívnejšie hospodárstvo, pričom by sa malo naďalej a ambicióznejšie umožňovať využívanie štátnej pomoci na podporu zamestnanosti medzi tými, ktorí sú často odrezaní od otvoreného trhu práce, ako sú osoby so zdravotným postihnutím.

1.10. Keďže udržateľný rozvoj a opatrenia v oblasti klímy majú pozitívny vplyv na verejné výdavky a odstraňujú množstvo negatívnych externalít (zdravotníctvo, obnova, rekonštrukcia atď.), verejné investície na ochranu životného prostredia a na zmiernenie zmeny klímy by mali byť vylúčené z obmedzení vyplývajúcich z Paktu stability. Vzhľadom na bezprecedentnú krízu, ktorej práve čelíme, je to dôležitejšie než kedykoľvek predtým. COVID-19 môže mať vážne dôsledky pre občanov EÚ a ich zdravie, ako aj pre hospodárstvo všeobecne.

1.11. Pandémia COVID-19 je v súčasnosti prvou prioritou. Narúša náš spoločenský život a hospodárske aktivity a ovplyvňuje aj súčasnú a budúcu fiškálnu politiku EÚ. Zároveň vytvára bezprecedentnú neistotu, ktorá by následne mohla viesť k výraznej zmene z hľadiska zamerania a prideľovania prostriedkov z rozpočtu EÚ. V najnovších dokumentoch Komisie sa navrhuje a odporúča vyčleniť zostávajúcu časť dostupných rozpočtových prostriedkov EÚ na roky 2014 – 2020 predovšetkým na zmiernenie dôsledkov tejto pandémie. EHSV bude rešpektovať všetky potrebné zmeny v budúcich rokovaniach o VFR, ktoré by mohli krízovú situáciu pomôcť vyriešiť.

1.12. EHSV podporuje návrh EK na vytvorenie nástroja *Next Generation EU* s cieľom posilniť mechanizmus transformácie v reakcii na krízu, ako aj jej nový návrh budúceho dlhodobého rozpočtu EÚ.

1.13. EHSV víta možnosť pre členské štáty zaviesť osobitný program FST. EHSV rešpektuje a podporuje dôležitú úlohu regiónov pri plánovaní, riadení a realizácii FST v súlade so zásadou subsidiarity. EHSV okrem toho odporúča zohľadniť rôzne úrovne pripravenosti členských štátov a regiónov pri prechode na uhlíkovú neutralitu, ako aj odlišný potenciál na výrobu čistej energie v rámci EÚ. Je potrebné zohľadniť aj rozdielne postoje občanov členských štátov a regiónov k aktívnej účasti na ochrane klímy.

1.14. EHSV by veľmi ocenil, keby sa v záujme výmeny osvedčených postupov zverejnil zoznam udržateľných projektov. Zverejniť by sa mali aj informácie o podpore zo strany osobitných riadiacich orgánov v snahe pomôcť vytvoriť priaznivé podmienky pre investície. Zvýši sa tým transparentnosť a zamedzí sa riziku nesúrodých informácií.

1.15. EHSV upozorňuje, že je potrebné zabezpečiť komplementárnosť opatrení podporovaných z FST s opatreniami spolufinancovanými prostredníctvom InvestEU v rámci druhého piliera a prostredníctvom úverového nástroja pre verejný sektor v rámci tretieho piliera Mechanizmu spravodlivej transformácie.

1.16. EHSV upozorňuje, že je nevyhnutné zaistiť správnu rovnováhu medzi opatreniami na reštrukturalizáciu hospodárstva a opatreniami na ochranu a rekvalifikáciu pracovníkov, ktorých zasiahnu procesy transformácie.

1.17. Systém vzdelávania a odbornej prípravy je kľúčom k podpore transformačných procesov. EHSV odporúča zvýšiť zdroje politiky súdržnosti na posilnenie a oživenie systému sekundárneho a univerzitného vzdelávania prostredníctvom cielených vedeckých a technologických usmernení zameraných na aktuálne potreby.

1.18. EHSV dúfa, že značná časť zdrojov FST bude venovaná na vytváranie investícií, ktoré sú potrebné na pomoc pracovníkom pri zmene zamestnania. Mala by sa však zabezpečiť rovnováha medzi investovaním do rekvalifikácie pracovníkov, ktorí prechádzajú na nové typy ekologickejších pracovných miest, a prípravou pracovníkov v zasiahnutých komunitách, ktorí na trh práce ešte len vstupujú a mali by mať zručnosti potrebné pre novovznikajúce formy práce. Osobitný dôraz by sa mal klásť na podporu zamestnávania osôb, ktoré sú najviac vzdialené od trhu práce, ako sú mladí ľudia a osoby so zdravotným postihnutím.

2. **Kontext**

2.1. Európska komisia predstavila svoju strategickú dlhodobú víziu na vytvorenie prosperujúceho, moderného, konkurencieschopného a klimaticky neutrálneho hospodárstva do roku 2050. Ako sa uvádza v oznámení o európskej zelenej dohode, Komisia navrhuje Mechanizmus spravodlivej transformácie na doplnenie rozpočtových a právnych návrhov, ktoré už boli predložené na roky 2021 – 2027. V období rokov 2021 až 2027 sa na celý Mechanizmus spravodlivej transformácie poskytne balík vo výške 100 miliárd EUR na podporu a uľahčenie konverzie činností, ktoré spôsobujú škodlivé emisie, na zníženie spotreby čierneho uhlia, podporu energetickej efektívnosti a na prechod na ekologickejšie technológie vo všetkých výrobných odvetviach. Fond bude mať počiatočný rozpočet vo výške 7,5 miliardy EUR, ktorý sa zvýši na odhadovaných 100 miliárd EUR prostredníctvom národného spolufinancovania, finančnej zložky Fondu InvestEU a Európskej investičnej banky.

2.2. Mechanizmus spravodlivej transformácie tvoria tri piliere:

— Fond na spravodlivú transformáciu (FST), ktorý sa implementuje v rámci politiky súdržnosti. Tento fond sa zriaďuje osobitným nariadením, v ktorom sa stanovuje jeho špecifický cieľ, geografické pokrytie, metodika alokácie rozpočtových prostriedkov a obsah plánov spravodlivej transformácie územia, ktoré sú potrebné na podporu programovania. Fond bude predovšetkým poskytovať regiónom dotácie na pomoc pracovníkom (napríklad tým, že sa im pomôžu získať zručnosti a schopnosti, ktoré možno využiť na trhu práce budúcnosti), MSP, začínajúcim podnikom a podnikateľským inkubátorom, ktoré sa usilujú vytvárať nové podnikateľské príležitosti v príslušných regiónoch. Bude podporovať aj investície do prechodu na čistú energiu vrátane investícií do energetickej efektívnosti.

— Osobitná schéma v rámci Programu InvestEU vzťahujúca sa na projekty energetickej a dopravnej infraštruktúry vrátane plynovej infraštruktúry a diaľkového vykurovania, ako aj na programy na dekarbonizáciu.

— Úverový nástroj pre verejný sektor zriadený v spolupráci s EIB s cieľom poskytnúť miestnym orgánom finančné prostriedky pre príslušné regióny. Financovanie z rozpočtu EÚ by sa mohlo doplniť o bonifikáciu úrokovej sadzby alebo o investičný grant, ktoré budú financované z rozpočtu EÚ a spojené s úvermi EIB.

2.3. Okrem toho sa uvoľnia ďalšie verejné a súkromné zdroje a plánujú sa sektorové pravidlá štátnej pomoci na uľahčenie používania vnútroštátnych finančných prostriedkov na projekty, ktoré sú v súlade s cieľmi spravodlivej transformácie.

2.4. Neoddeliteľnou súčasťou Mechanizmu spravodlivej transformácie bude aj poradenstvo a technická pomoc pre regióny.

2.5. FST sa bude spravovať v rámci zdieľaného riadenia a bude k dispozícii všetkým členským štátom. Pri alokácii sa bude prihliadať na výzvy, ktoré predstavuje transformácia pre regióny s najvyššími emisiami CO_2), ako aj na sociálne výzvy vyplývajúce z potenciálnej straty pracovných miest.

2.6. Členské štáty doplnia svoju alokáciu z Fondu na spravodlivú transformáciu zdrojmi, ktoré im boli pridelené v rámci EFRR a ESF+. Tieto prevody budú zodpovedať najmenej 1,5-násobku a najviac 3-násobku alokácie z FST. Žiadny členský štát by však nemal previesť viac ako 20 % súčtu svojich pôvodných alokácií z EFRR a ESF+ a bude musieť odôvodniť tieto dodatočné zdroje. Členské štáty takisto poskytnú vlastné zdroje.

2.7. Proces programovania vrátane identifikácie území sa dohodne medzi Komisiou a jednotlivými členskými štátmi a bude vychádzať z európskeho semestra. Členské štáty sú vyzvané, aby predložili svoje plány spravodlivej transformácie územia, v ktorých načrtnú proces transformácie do roku 2030. Pre každé z týchto území sa vymedzia sociálne, hospodárske a environmentálne výzvy a potreby z hľadiska rekvalifikácie pracovníkov a obnovy životného prostredia. Fond bude koncentrovať podporu na územia zodpovedajúce regiónom na úrovni NUTS 3.

2.8. Schválením plánov spravodlivej transformácie územia sa umožní poskytovanie podpory z FST a zavedú mechanizmy na využívanie prostriedkov InvestEU a EIB. Takto podporované programy budú podobne ako všetky programy politiky súdržnosti predmetom preskúmania v polovici obdobia.

2.9. FST bude dopĺňať fondy politiky súdržnosti. Takže je potrebné zmeniť návrh nariadenia, ktorým sa stanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde plus, Kohéznom fonde a Európskom námornom a rybárskom fonde, ako aj pre Fond pre azyl a migráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj na riadenie hraníc a víza, s cieľom doplniť FST ako nový fond politiky súdržnosti.

3. **Všeobecné pripomienky**

3.1. EHSV podporuje stratégiu EÚ pre dlhodobé znižovanie emisií skleníkových plynov a jej cieľ vytvoriť z Európskej únie do roku 2050 klimaticky neutrálne hospodárstvo. EHSV víta skutočnosť, že ekologický cieľ je jednou z kľúčových priorít budúcej politiky súdržnosti, na ktorý sa vyčlení aspoň 30 % prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a 37 % prostriedkov Kohézneho fondu. Vyjadruje však znepokojenie nad tým, že plánované investície do spravodlivej transformácie nezodpovedajú ambicióznej zelenej dohode Európskej komisie. Finančné prostriedky, ktoré sa tu navrhujú na desať rokov, by boli potrebné na každý jeden rok, aby sa do roku 2050 spravodlivým spôsobom dosiahla klimatická neutralita. EHSV sa domnieva, že odhadované výdavky VFR by sa mali zvýšiť. Ak sa majú skutočne dosiahnuť ambiciózne ciele stanovené v zelenej dohode, rozpočet EÚ by sa mal zvýšiť zavedením nových vlastných zdrojov alebo zvýšením príspevku členských štátov.

3.2. EHSV oceňuje úsilie vynaložené na prispôsobenie viacročného finančného rámca EÚ na roky 2021 – 2027 potrebám a výzvam v oblasti klímy prostredníctvom FST a v širšom kontexte prostredníctvom celého investičného plánu pre udržateľnú Európu, ktorého najvýznamnejšiu časť predstavuje práve FST. Hoci FST je prvým konkrétnym krokom na riešenie situácie z finančného a investičného hľadiska, EHSV konštatuje a zdôrazňuje, že je nevyhnutné zrealizovať aj ďalšie úlohy stanovené v európskej zelenej dohode. Bez toho by bola účinnosť FST obmedzená.

3.3. Ako už EHSV zdôraznil v predchádzajúcich stanoviskách ([1]), súhlasí s tým, že v kontexte politiky súdržnosti by sa malo poskytnúť vyhradené financovanie v rámci Mechanizmu spravodlivej transformácie. Financovanie by však malo pochádzať z primeraných prostriedkov pridelených ad hoc, aby sa zabránilo ďalšiemu znižovaniu dostupnosti finančných prostriedkov politiky súdržnosti.

3.4. Aj v prípade ESF+ by povinný presun mohol spôsobiť neúmyselné konflikty záujmov. Mohli by sa vyskytnúť napríklad otázky, ako je pomoc osobám ohrozeným chudobou alebo pracovníkom v priemysle, ktorým hrozí strata zamestnania. Takéto konflikty záujmov by mohli mať negatívny vplyv na akceptáciu celkovej politiky v oblasti klímy. V každom prípade rozšírenie rozsahu pôsobnosti ESF+ musí byť sprevádzané zvýšením prostriedkov.

3.5. Keďže udržateľný rozvoj a opatrenia v oblasti klímy majú pozitívny vplyv na verejné výdavky a odstraňujú množstvo negatívnych externalít (zdravotníctvo, obnova, rekonštrukcia atď.), verejné investície na ochranu životného prostredia a na zmiernenie zmeny klímy by mali byť vylúčené z obmedzení vyplývajúcich z Paktu stability. Vzhľadom na bezprecedentnú krízu, ktorej práve čelíme, je to dôležitejšie než kedykoľvek predtým. COVID-19 môže mať vážne dôsledky pre občanov EÚ a ich zdravie, ako aj pre hospodárstvo všeobecne.

([1]) Pozri stanovisko EHSV na tému *Nariadenie o spoločných ustanoveniach na roky 2021 – 2027* (Ú. v. EÚ C 62, 15.2.2019, s. 83).

3.6. EHSV je presvedčený, že medzi súborom riešení pre pandemickú krízu a výzvami spojenými so zelenou dohodou existuje mnoho spoločných záujmov a cieľov. Zdá sa však, že by sa malo nanovo definovať plnenie niektorých cieľov zelenej dohody, najmä pokiaľ ide o ich načasovanie. Dôrazne sa odporúča určitá flexibilita (porovnateľná s flexibilitou pre fiškálne pravidlá a pravidlá štátnej pomoci).

3.7. Nemožno si predstaviť veľké investície do boja proti zmene klímy a do ekologickej transformácie, ak budú zachované obmedzenia deficitu. Samozrejme to neznamená, že by sa malo upustiť od zvyčajnej požiadavky stabilizovať verejné financie, ale znamená to, že si treba vybrať medzi dvoma alternatívami: buď skutočne chceme zvrátiť proces globálneho otepľovania, a preto musíme nájsť značné sumy prostriedkov na investovanie, alebo chceme len zaviesť nejaké opravné opatrenia v snahe upokojiť svoje svedomie a udržať verejné financie v dobrom stave.

3.8. EHSV sa domnieva, že na to, aby bola transformácia dôkladnejšia po hospodárskej stránke a vierohodnejšia z politického hľadiska, by sa čo najskôr mali prijať opatrenia na odstránenie systému priamych a nepriamych subvencií pre odvetvie fosílnych palív zodpovedné za obrovské environmentálne, sociálne a hospodárske náklady, ktoré by zmarili pokrok dosiahnutý v oblasti ochrany klímy.

3.9. Vďaka postupnému ukončeniu subvencovania energie z fosílnych palív, podpore rozvíjajúcich sa sektorov, ako sú obnoviteľné zdroje energie, a vytvoreniu rovnakých podmienok môžu obnoviteľné zdroje energie priniesť spotrebiteľom výhody z hľadiska cenovej dostupnosti, hospodárskej prosperity a udržateľnosti klímy.

3.10. FST predstavuje vyváženú symbiózu medzi subvenciami a finančnými nástrojmi, medzi koordinovaným prístupom a centrálne riadeným prístupom. Mal by sa uzavrieť nový pakt medzi verejným a súkromným sektorom, ktorý by zahŕňal všetkých aktérov z hospodárskej, sociálnej aj environmentálnej sféry a vymedzoval financovanie a spoločnú zodpovednosť. Účinné vykonávanie si však bude vyžadovať nové manažérske a riadiace kapacity. EHSV víta skutočnosť, že Európska komisia bude pomáhať verejným orgánom a predkladateľom udržateľných projektov počas všetkých etáp, od plánovania až po realizáciu.

3.11. Ak má tento prístup uspieť, je nevyhnutné povzbudiť súkromný kapitál, aby vstúpil do systému. Bude potrebné uzavrieť medzi verejným a súkromným sektorom nové partnerstvo na základe zásady win-win, t. j. snahy o dosiahnutie výsledkov prospešných pre všetky strany.

3.12. EHSV súhlasí s holistickým prístupom, ktorý zahŕňa hospodársky, priemyselný, technologický a sociálny rozmer prechodu na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo za účasti miestnych aktérov, sociálnych partnerov a mimovládnych organizácií. K udržateľnému rozvoju sa musí pristupovať koherentne vo všetkých oblastiach politiky a treba sa pritom snažiť o konvergenciu medzi členskými štátmi. EHSV odporúča, aby sa skutočne zabezpečila účasť všetkých zainteresovaných strán na všetkých úrovniach a aby sa riešil vplyv zmeny hospodárskeho modelu na zamestnanosť prostredníctvom sociálneho dialógu, ktorý prepojí národnú a európsku úroveň.

3.13. EHSV sa domnieva, že proces transformácie na uhlíkovo neutrálne hospodárstvo závisí aj od investícií do prístupných a udržateľných systémov verejnej dopravy a zastavaného prostredia. FST by sa mal spolu s EFRR využívať na podporu uhlíkovej neutrality prostredníctvom investícií do týchto oblastí, aby ich mohli využívať všetci členovia spoločnosti a aby boli prístupné pre osoby so zdravotným postihnutím a staršie osoby.

3.14. EHSV sa domnieva, že spravodlivá transformácia zo sociálneho hľadiska je nevyhnutná na získanie podpory a dôvery pracovníkov, podnikov a občianskej spoločnosti a na uľahčenie významných hospodárskych zmien potrebných na záchranu sveta pred zmenou klímy. Koniec éry fosílnych palív v Európe musia sprevádzať potrebné investície, ktoré zabezpečia ochranu pracovníkov, vytváranie nových pracovných miest a podporu miestneho rozvoja. Transformačné procesy sa musia prerokovať so sociálnymi partnermi a organizáciami občianskej spoločnosti a musia zahŕňať transparentnosť a účinné komunikačné politiky.

3.15. EHSV upozorňuje, že je nevyhnutné zaistiť správnu rovnováhu medzi opatreniami na reštrukturalizáciu hospodárstva a opatreniami na ochranu a rekvalifikáciu pracovníkov, ktorých zasiahnu procesy transformácie. Takisto by sa mala zabezpečiť rovnováha medzi investovaním do rekvalifikácie pracovníkov, ktorí prechádzajú na nové typy ekologickejších pracovných miest, a prípravou pracovníkov v zasiahnutých komunitách, ktorí na trh práce ešte len vstupujú a mali by mať zručnosti potrebné pre novovznikajúce formy práce. Osobitný dôraz by sa mal klásť na podporu zamestnávania osôb, ktoré sú najviac vzdialené od trhu práce, ako sú mladí ľudia a osoby so zdravotným postihnutím.

3.16. EHSV víta, že FST má za cieľ riešiť dôsledky poklesu ťažby uhlia a poskytnúť potrebnú podporu sektorom ťažkého priemyslu, aby mohli pokračovať v činnosti udržateľným spôsobom, ako aj zmierniť súvisiace sociálne dôsledky, ale poznamenáva, že by sa nemal obmedzovať len na financovanie procesov dekarbonizácie. EHSV dúfa, že časť zdrojov FST bude venovaná na vytváranie investícií, ktoré sú potrebné na pomoc pracovníkom pri zmene zamestnania a komunitám, ktorých sa týka hodnotový reťazec procesov dekarbonizácie.

3.17. Systém vzdelávania a odbornej prípravy je kľúčom k podpore transformačných procesov. EHSV odporúča zvýšiť zdroje na posilnenie a oživenie systému sekundárneho a univerzitného vzdelávania prostredníctvom cielených vedeckých a technologických usmernení zameraných na aktuálne potreby, pričom sa využijú všetky dostupné zdroje politiky súdržnosti.

3.18. EHSV odobruje rozhodnutie propagovať a podporovať inovatívne a udržateľné patenty a startupy. Podpora podnikov, ktoré sa zapájajú do zodpovedných a udržateľných činností a vyvíjajú ekologické riešenia pre blaho komunity, sa musí oceniť.

3.19. Plánovanie zdrojov FST bude úzko spojené s rámcom európskeho semestra, ako sa uvádza v nariadeniach pre fondy politiky súdržnosti na roky 2021 – 2027. EHSV je presvedčený, že okrem monitorovania plánovaného v súlade s ustanoveniami politiky súdržnosti sa rámec správy hospodárskych záležitostí EÚ bude využívať na monitorovanie implementácie FST v členských štátoch prostredníctvom každoročného štruktúrovaného dialógu medzi členskými štátmi a Európskou komisiou. V tejto súvislosti EHSV dúfa, že do tohto dialógu medzi Európskou komisiou a členskými štátmi budú aktívne a podstatnou mierou zapojení sociálni partneri a mimovládne organizácie.

3.20. EHSV oceňuje skutočnosť, že programovanie FST sa má zabezpečiť prostredníctvom jedného alebo viacerých plánov spravodlivej transformácie územia, v ktorých sa načrtne proces transformácie do roku 2030 a ktoré budú v súlade s národnými energetickými a klimatickými plánmi a s prechodom na klimaticky neutrálne hospodárstvo. EHSV podporuje možnosť pre členské štáty zaviesť osobitný program FST.

3.21. EHSV odporúča, aby do plánov spravodlivej transformácie územia a prípadných osobitných programov FST boli v plnom rozsahu a podstatnou mierou zapojení sociálni partneri a mimovládne organizácie.

3.22. EHSV oceňuje, že plány spravodlivej transformácie územia a prípadné osobitné programy budú sledovať monitorovacie výbory s rovnakými pravidlami, ako sú pravidlá stanovené vo všeobecnom nariadení pre európske štrukturálne a investičné fondy.

4. **Konkrétne pripomienky**

4.1. EHSV je presvedčený, že by sa mal spresniť finančný rámec nielen pre FST, ale aj pre celý Mechanizmus spravodlivej transformácie a investičný plán pre udržateľnú Európu. EHSV dodáva, že nie je zaručené, že budú vyčlenené zdroje nad 30 miliárd EUR (prevody prevyšujúce 1,5-násobok alokácie z FST nie sú povinné). Okrem toho zostáva veľa nevyriešených otázok v súvislosti s osobitným režimom v rámci Programu InvestEU a úverového nástroja EIB pre verejný sektor.

4.2. EHSV sa obáva, že rozhodnutie vyčleniť v priebehu desiatich rokov približne 1 000 miliárd EUR na ekologickú transformáciu, a to aj mobilizáciou verejných a súkromných investícií prostredníctvom využívania prostriedkov InvestEU, by mohlo pripraviť o zdroje iné oblasti, ktoré dostávali prostriedky z tohto fondu. EHSV upozorňuje, že je potrebné zabezpečiť komplementárnosť opatrení podporovaných z FST s opatreniami financovanými prostredníctvom InvestEU v rámci druhého piliera a prostredníctvom úverového nástroja pre verejný sektor v rámci tretieho piliera Mechanizmu spravodlivej transformácie.

4.3. Ciele zelenej dohody sa budú podporovať aj z prostriedkov spoločnej poľnohospodárskej politiky, ktorá klimatické ciele vyčlení 40 % zo svojho celkového rozpočtu. V tejto súvislosti bude dôležité udržať záväzok národných vlád a inštitúcií EÚ investovať do súdržnosti ako v minulosti.

4.4. EHSV veľmi oceňuje navrhované postupy týkajúce sa pružnejšieho chápania pravidiel štátnej pomoci a neustáleho zjednodušovania, ktoré Komisia navrhla ako súčasť širšieho politického rámca stanoveného v oznámení o investičnom pláne pre udržateľnú Európu. Sú potrebné iné pravidlá, aby sa vytvoril priestor pre investície, ktoré by mali viesť k novému rastu.

4.5. EHSV chápe súbor dobre kvantifikovaných kritérií oprávnenosti na financovanie z FST a súhlasí s nimi.

4.6. Ekologická štátna pomoc:

— uplatňovať ekologické podmienky na štátnu pomoc pre podniky v odvetviach s veľkou uhlíkovou a/alebo surovinovou stopou,

— uplatňovať podobné ekologické podmienky na nové a rozšírené bankové pôžičky týmto sektorom (s verejnými zárukami alebo bez nich),

— odmietnuť štátnu pomoc podnikom a odvetviam, ktoré nie sú schopné alebo ochotné osvojiť si nízkouhlíkové a obehové technológie a rekvalifikovať svojich pracovníkov na nové pracovné miesta,

— urýchliť postupy plánovania pre projekty a infraštruktúru v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov, verejnej dopravy a obehového stavebníctva. Podniky bojujú o prežitie a potrebujú rýchlo získať štátnu pomoc.

S cieľom znížiť počiatočnú administratívnu záťaž sa vlády môžu rozhodnúť, že pri udeľovaní štátnej pomoci uplatnia miernejší ekologický test a že sa prísnejší ekologický test urobí ex post. Ak podnik poruší dohodnuté ekologické podmienky, bude musieť v závislosti od závažnosti porušenia štátnu pomoc čiastočne alebo v plnej výške vrátiť. Okrem toho sa navrhuje, aby sa v kľúčových odvetviach, ktoré sa vyznačujú vysokými emisiami CO_2 alebo intenzívnym využívaním surovín, obmedzila byrokracia na minimum ([2]).

4.7. EHSV tiež víta skutočnosť, že sa uvádzajú oblasti, na ktoré možno vyčleniť zdroje FST, ako aj tie oblasti, v ktorých nie je možné poskytnúť finančné prostriedky. Alokačná metóda pomáha zabezpečiť, aby sa finančné prostriedky dostatočne zameriavali na členské štáty, ktoré čelia najnáročnejším výzvam, a zároveň poskytovali značnú podporu všetkým členským štátom. Členské štáty, ktorých HND na obyvateľa je nižší ako 90 % priemeru EÚ, by získali približne dve tretiny prostriedkov FST.

4.8. Za týchto okolností EHSV odporúča poskytnúť väčší priestor iným subjektom, než sú MSP, keďže hlavné ťažobné spoločnosti a podniky ťažkého priemyslu, ktorých sa opatrenia v oblasti klímy týkajú, patria zvyčajne medzi veľké podniky. Okrem toho tieto podniky často poskytujú veľké množstvo dôstojných pracovných miest a majú zásadný význam pre hospodársky blahobyt regiónov. Predchádzanie nezamestnanosti by sa malo stať hlavným cieľom územných plánov. Malo by to zahŕňať nielen pomoc súčasným pracovníkom pri prechode na nové formy zamestnania, ale aj pomoc mladým ľuďom a ľuďom, ktorí sú odrezaní od otvoreného trhu práce, ako sú osoby so zdravotným postihnutím, pri hľadaní práce v týchto rozvíjajúcich sa sektoroch.

4.9. EHSV oceňuje nové možnosti, ktoré majú miestne a regionálne orgány k dispozícii, aby prevzali priamu zodpovednosť za riadenie projektov a uplatňovali miestne orientovaný prístup, keďže základnými jednotkami územných plánov pre spravodlivú transformáciu sú regióny NUTS 3.

4.10. Sociálni partneri by spolu s MVO pracujúcimi v tejto oblasti mali byť zapojení do vypracúvania a realizácie ambicióznych politík a stratégií znižovania emisií s cieľom zabezpečiť spravodlivú transformáciu, ktorá zaručí dôstojné pracovné miesta a zabezpečí rovnováhu medzi systémami čistej energie a udržateľnou kvalitou práce. Odborové zväzy by mali byť prítomné vo všetkých fázach procesu spravodlivej transformácie s cieľom chrániť záujmy pracovníkov na rôznych úrovniach.

([2]) Tieto odvetvia majú pomerne veľkú uhlíkovú a surovinovú stopu: 1. doprava: cestná, letecká a vodná doprava využívajú hlavne fosílne palivá; 2. výroba: veľa výrobcov stále používa technológie náročné na energiu a suroviny; 3. stavebníctvo: mnohí stavebníci stále používajú nerecyklovateľné a energeticky náročné materiály, ako je cement; 4. energetika: prechod z fosílnych palív na obnoviteľné zdroje energie je veľmi pozvoľný.

4.11. V snahe dosiahnuť plánované výsledky uplatňuje Komisia reštriktívny prístup ku kritériám oprávnenosti území, keďže financovanie sa môže prideľovať len krajinám, ktoré uplatňujú a predkladajú plány spravodlivej transformácie. EHSV preto vyzýva všetky členské štáty, aby čo najskôr pripravili svoje plány, aby sa mohla poskytnúť pomoc mnohým pracovníkom v celej Európe v regiónoch uvedených v týchto plánoch.

4.12. EHSV víta prispôsobenie všeobecného nariadenia v snahe vytvoriť jasný a transparentný právny základ pre budúcu politiku súdržnosti EÚ a jej zameranie na klímu.

4.13. Vzhľadom na veľkú neistotu, pokiaľ ide o vplyv transformácie na zamestnanosť a jeho možné geografické rozdelenie, EHSV konštatuje, že by bolo vhodnejšie upustiť od akéhokoľvek predbežného geografického pridelenia prostriedkov FST. Ďalšie obavy sa týkajú riadenia fondu. Určenie oblastí, na ktoré možno poskytnúť podporu, a objem pridelených prostriedkov budú zverené výlučne vládam členských štátov. Keďže sa prostriedky neprideľujú na regionálnom základe, vzniká riziko, že by mohlo dôjsť k nerovnováhe pri rozdeľovaní finančných prostriedkov na nižšej ako štátnej úrovni a že oblasti, ktoré negatívne dôsledky cieľov v oblasti zmeny klímy postihnú v menšej miere, prostriedky nedostanú.

4.14. EHSV konštatuje, že zámer spoliehať sa na mobilizáciu 45 miliárd EUR z InvestEU a 25 až 30 miliárd EUR z EIB, bude potrebné dôkladne monitorovať, aby sa nezopakovala rovnaká kritická situácia ako v prípade investícií EFSI ([3]). Je potrebné zabezpečiť, aby tieto investície boli plne v súlade s Parížskou dohodou a aby sa Európa vďaka splneným cieľom EÚ stala prvým klimaticky neutrálnym kontinentom.

4.15. EHSV podporuje návrh EK na vytvorenie nástroja Next Generation EU s cieľom posilniť mechanizmus transformácie v reakcii na krízu, ako aj jej nový návrh budúceho dlhodobého rozpočtu EÚ. EHSV dúfa, že celkový rozpočet FST sa zvýši na 40 miliárd EUR a že sa posilní režim spravodlivej transformácie v rámci InvestEU. EHSV tiež schvaľuje návrh Komisie na úverový nástroj pre verejný sektor, ktorý zmobilizuje 25 až 30 miliárd EUR. Týmto spôsobom bude môcť Mechanizmus spravodlivej transformácie zmobilizovať aspoň 150 miliárd EUR z verejných a súkromných investícií.

4.16. Zachovanie ambiciózneho rozpočtu pre politiku súdržnosti po roku 2020 musí zostať hlavnou prioritou v boji proti zmene klímy na územnej úrovni. Inými slovami, zriadenie nového fondu by sa nemalo použiť ako zámienka na ospravedlnenie ďalšieho zníženia objemu prostriedkov vyčlenených na politiku súdržnosti v kontexte rokovaní o VFR.

4.17. EHSV má určité obavy v súvislosti s procesom programovania, keďže je ešte potrebné prijať právny text a zmeniť všeobecné nariadenie. Komisia očakáva, že plány spravodlivej transformácie územia, ktoré sa majú schváliť v druhej polovici roku 2020, a že programy týkajúce sa FST budú prijaté v priebehu roka 2021. To by mohlo viesť k oneskoreniam pri vykonávaní niektorých programov politiky súdržnosti.

V Bruseli 10. júna 2020

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Luca JAHIER

([3]) Osobitná správa Dvora audítorov č. 03/2019. Niektoré prostriedky z EFSI len nahradili iné financovanie z EIB a od EÚ, pričom niektoré finančné prostriedky sa použili na projekty, na ktoré sa mohli využiť iné zdroje verejného alebo súkromného financovania. V konečnom dôsledku boli odhady dodatočných investícií, ktoré mal EFSI prilákať, niekedy nadhodnotené a väčšina investícií bola nasmerovaná do niektorých z väčších členských štátov EÚ15 s etablovanými národnými bankami.